

اداره مرکزی

در طهران خیابان لاله زار شرکت آغا

مدیر کل و صاحب امتیاز

مرتضی قلیخان مؤید الممالک

در ایام هفته سواى جمعه که تعطیل است

هر شب طبع و هر صبح توزیع میشود

در شنبه ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵

نگاهی که با اداره فرستاده میشود

صاحب آن حق استرداد ندارد

وجه اشتراك

طهران

۹۰ ماعه دوازده قران

شش ماهه پست و چهار قران

يك ساله چهار تومان و پنجاهزار

در سایر ولایات اجرت پست علاوه میشود

در طهران (قیمت يك نسخه) يكصد دینار

در ابر و ولایات در شاهى

یومید صبح صادق

صبحکم الله بالغیر والنا فيه

صبح صادق؛

یک شماره با دو محتوا

سید فرید قاسمی

معاصر پژوہان اما بخوبی می دانند که در یک سده و نیم اخیر، کشور ما گروہی آزادی گوی مستبد داشته که متر و معیار آزادی تفکر شخصی آنهاست و هیچ صدایی جز صدای خود و هم محفلی هایشان را نه تنها نمی پسندند، بلکه در صدد نیستی آن صدا بر می آیند، برای باورمندان این تفکر، روزنامه نگاری حرفه ای بی معناست و آنچه که از روزنامه نگاری می فهمند، روزنامه نگاری حزبی است. این حکایت، پیشینه یکصدساله در کشور ما دارد. با بررسی تطبیقی شماره ۴۸ روزنامه صبح صادق با دو محتوای متفاوت، می توان به نمونه های آغازین این نوع نگرش دست یافت. اما برای شناخت هر چه بیش تر، نخست باید آگاهیهای از صبح صادق و گرداننده اش به دست داد.

روزنامه صبح صادق، از ۲۳ صفر ۱۳۲۵ ق. به مدیریت مرتضی قلی خان مؤید الممالک (۱۲۸۸ ق. ۱۲۹۷ ش.) انتشار یافت. وی در زمره نخستین کسانی بود که شرکت مطبوعاتی تأسیس کرد و تشکیلات تولید و توزیع منظم بنا نهاد و چون زبان فرانسوی می دانست، مرور روزنامه های فرنگ او را بر آن داشته بود تا روزنامه ای حرفه ای انتشار دهد. وی تا زمان به توپ بسته شدن بهارستان نیز، همه تلاش خود را معطوف به هدف کرد. اما تب و تابهای سیاسی اجازه چنین کاری را به طور مطلوب به او نداد. نمونه اش در ربیع الثانی ۱۳۲۵ ق. و به دنبال انتشار شماره ۴۸ اتفاق افتاد. صبح روز یکشنبه ۲۰ ربیع الثانی در صفحه نخست شماره ۴۸، این متن به چاپ رسیده بود:

"شرحی است که حضرت مستطاب ملاذالانام،

برگ برگ نشریه های ایران از آغاز تا صدور فرمان مشروطه و چندی پس از صدور فرمان یاد شده را که مطالعه می کردم و نسخه های موجود مطبوعات را مطابقت می دادم، متوجه این نکته شدم که شماره ها و نسخه های پاره ای از مطبوعات آن روزگار با یکدیگر تفاوت دارند. مثلاً در عهد ناصری، روزنامه "ملت سنیه ایران" دو بار با نمره ۱ به چاپ رسیده و همین روزنامه - پس از آنکه به روزنامه ملتی نامبردار شد - دو بار با نمره ۲۱ انتشار یافت. همچنین در عهد مظفری، موارد مشابه دیده می شود. به عنوان مثال ادیب الممالک فراهانی، دو بار در تیریز روزنامه "آدب" را با نمره ۲ به چاپ رسانده است.

پس از صدور فرمان مشروطه نیز، قصه یک شماره با دو محتوا ادامه پیدا کرد. روزنامه صبح صادق یا بنابر سرلوحه اش "یومیه صبح صادق"، دو بار نمره ۴۸ را با محتوای متفاوت انتشار داد. اخیراً دانشگاه تهران در یک اقدام تحسین برانگیز، ۱۵۱ شماره از سال اول روزنامه صبح صادق را با مقدمه و نمایه تجدید چاپ کرد، اما دومین شماره ۴۸ را با تاریخ دوشنبه ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵ ق. در این مجموعه جای داد و از نمره ۴۸ که تاریخ یکشنبه ۲۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ را دارد - در مجموعه یاد شده، خبری نیست!

بی تردید ریشه کئی استبداد، رسیدن به آزادی و حاکمیت قانون، خواست هر انسان آزاده و منصفی است و تلاشهای آزادیخواهانی که صادقانه در قول و عمل پیگیر احقاق حقوق حقه مردم بوده اند، برگ زرینی در تاریخ ماست.

اداره مرکزی

در طهران خیابان لاله زار شرکت آغا
مدیر کل و صاحب امتیاز
مرضی قلیخان مؤید المالك
در ایام هفته - رای جمه که تعطیل است
هر شب طبع و هر صبح توزیع میشود
دوشنبه ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵
نگاهی که اداره فرستاده میشود
صاحب آن حق استرداد ندارد

وجه اشتراك

طهران
۳ ماهه دو ازده قران
شش ماهه بیست و چهار قران
یک ساله چهار تومان و پنجاه هزار
در سایر ولایات اجرت پست علاوه میشود
در طهران (قیمت یک نسخه) یکصد دینار
در سایر ولایات - شاهای

یومیه صبح صادق

صبحکم الله بالخير والما فيه

در انتظارش خواهد بود. مؤید الممالک نیز بر خواسته آنان گردن نهاد و دومین شماره ۴۸ را فردای آن روز یعنی در روز دوشنبه ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵ ق. باین اعتبار به چاپ سپرد:
اعتذار

چون در نمره چهارم و هشت روزنامه صبح صادق، لایحه ای [منسوب به جناب حاجی شیخ فضل الله درج شده بود که درج و انتشار آن بدون اطلاع مدیر روزنامه بوده و اجزای اداره، به مقتضای خبرنگاری آن لایحه را در ضمن روزنامه درج کرده اند، اینک محض اطلاع مشترکین، می نگارد که این نمره چون به خلاف وظیفه و ترتیب اداره روزنامه درج شده و مدیر اداره از آن بکلی بی خبر و بی اطلاع بوده است، لهذا آن نمره را بکلی ساقط و باطل کرده، نمره چهارم و هشت را تجدید کردیم و از سهو و اشتباه اداره، از آقایان معذرت می خواهیم و این گونه مطالب تا به امضای عموم علمای اعلام و تصویب وکلای ملی نرسد، صورت رسمیت ندارد. (۲)

آنچه خواندید، درجه ارعاب و تهدید را بخوبی نمایان می کند و محتاج هیچ تعبیر و تفسیری نیست و فقط باید زیر سر لوحه روزنامه را یاد آور شد که چنین است:

"این روزنامه آزاد ملی، از حوادث و اتفاقات یومیه و مطالبی که راجع به فواید و منافع عامه است، ذکر می کند و مذاکرات مجلس شورای ملی را هر روز به مشترکین محترم به طور خلاصه به فاصله یک شب می رساند. اخبار تلگرافی خارجه، روز به روز درج خواهد شد. نرخ ارزاق و اجناس را هفته ای [یک مرتبه معین می کند. توقیعات و خروج پست طهران را همه روزه می نویسد. اعلانات از هر قبیل پذیرفته، مقالات عام المنفعه ابا [امضا قبول خواهد شد."

پی نوشتها:

- ۱- صبح صادق، س ۱، ش ۴۸ یکشنبه ۲۰ ربیع الثانی ۱۳۲۵ ق. ص ۱.
- ۲- صبح صادق، س ۱، ش ۴۸ دوشنبه ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵ ق. ص ۱.

حجت الاسلام آقای حاج شیخ فضل الله مجتهد - دامت برکاته - مرقوم فرموده و اوراق متعدده به جهت اطلاع اهالی دارالخلافة و ولایات، طبع و نشر شده. اینک به جهت شرافت در این جریده درج می شود:

بسم الله الرحمن الرحيم

صورتی است که به تاریخ عصر یوم شانزدهم شهر ربیع الثانی ۱۳۲۵ در مجلس شورای ملی با حضور حجج اسلامیه و عدله ای [از وکلای محترمین و جناب رئیس نوشته شد که به نظامنامه اساسی ملحق شود و اتفاق آرا بر این شد، دیگر تغییری نخواهد داده شد. این مجلس مقدس شورای ملی که به توجه و تأیید حضرت امام عصر - عجل الله فرجه - و بذل مرحمت اعلیه حضرت شاهنشاه اسلام - خلد الله سلطانه - و مراقبت حجج اسلامیه کثر الله امثالهم و عامه ملت ایران تأسیس شده، باید در هیچ عصری از اعصار، مواد قانونیه آن مخالفتی با قواعد مقدسه اسلام و قوانین موضوعه حضرت خیر الانام - علیه و علی آله الصلوٰة والسلام من الله الملک العلام - نداشته باشد و معین است که تشخیص مخالفت قوانین موضوعه با قواعد اسلامیه، بر عهده علمای اعلام - ادام الله برکات وجودهم - بوده و هست. لهذا رسماً مقرر است در هر عصری از اعصار هیتی که کم تر از پنج نفر نباشد، از طراز اول مجتهدین و فقهای متدین تشکیل شود که قوانین موضوعه را قبل از تأسیس به دقت ملاحظه و مذاکره نمایند. اگر آن مواد معنونه مخالف با قوانین شرعیه باشد، عنوان قانونیت پیدا نخواهد کرد و امر این هیتت علما در این باب مطاع و متبع است و این ماده، هیچوقت تغییر ناپذیر نخواهد بود.

حرره الاحقر، فضل الله النوری فی التاريخ (۱)

به دنبال چاپ این خبر، گروه فشار مدعیان آزادیخواهی به دفتر روزنامه حمله ور شدند و همه نسخه های شماره ۴۸ را - که در دفتر نشریه موجود بود - یا پاره کردند و یا به آتش کشیدند. همچنین مدیر نشریه را تهدید کردند که چنانچه تمام نسخه های این شماره را جمع آوری و معدوم نکند و یک شماره ۴۸ بدون مطلب یاد شده و نیز اعتذار نامه ای به چاپ نرساند، عقوبت سختی

یومیه

صبح صادق

وجه انتشار
 طهران
 سه ماهه
 دوازده قران
 شش ماهه
 بیست و چهار قران
 یک ساله
 چهار تومان و پانجاه
 در سایر ولایات اجرت پست علاوه میشود
 در طهران (قیمت یک نسخه) یکصد و پنجاه
 در سایر ولایات صد و پنجاه

تأسیس و انتشار
 صاحب انتشار
 آیت الله العظمی آقا میرزا محمد باقر
 صاحب انتشار
 آیت الله العظمی آقا میرزا محمد باقر
 صاحب انتشار
 آیت الله العظمی آقا میرزا محمد باقر
 صاحب انتشار
 آیت الله العظمی آقا میرزا محمد باقر

بسم الله الرحمن الرحیم

این ماه در حوادث و اتفاقات بومیه و مصالی که راجع خواهد و منافع عامه است ذکر میکند و مذاکرات مجلس شورای ملی را در هر روز بطور خلاصه مفصله بکتاب میرساند اخبار تلگرافی خارج روز بروز درج خواهد شد سرخ آرزای و اجناس را بکثرت بیاورد و قیمت و خروج بیت طهران را هر روز می نویسد اعلانات از مرقبیل پذیرفته مقالات عام المنفعه را بیاورد قبول خواهد شد

ملاحظه و مذاکره نمایند اگر آن مواد معتبره مخالف با قوانین شرعیه باشد عنوان قانونیت پیدا نخواهد کرد و این حرمت علماء در این باب مطاع و متبع است و این ماده هیچوقت تغییر پیدا نخواهد بود
 حرره الاحقر فضل الله التوری فی تاریخ

صبح صادق

حضرت مستطاب ملاذ الانام حجة الاسلام
 صبح فضل الله مجتهدات برکانه مرفوم فرموده
 آقا شمس مجتهد اطلاع اهالی دار الخلافه و ولایات
 صبح و نشر شده اینک بجهت شرافت دوران
 جویده طرح می شود
 بسم الله الرحمن الرحیم

(العلم عاملان علم الابدان و علم الابدان)
 تشارع معظم و فی اکرم علم ابدان را بر علم ابدان مقدم فرموده
 و حفظ صحت و تحصیل راه سلامت را بر شرافت سبقت داده
 زیرا کسی را که سلامت مزاج نیابد طریقی عیوب دین
 نتواند و آنکه سلامت مزاج خویش را قادر نیابد بلا شبهه
 انجم تکالیف مذهبی را نتواند چنانچه مکرر دیده ایم
 مریض از عهد ادای فریضه و نیاید و اگر هم بر آید چنان فریضه
 تقدم درگاه حضرت رب الاواب را نباید (مریض درک نیایش بقام
 الوهیت و سیر مراتب عبودیت را از احد نشود) مریض لذت
 بندگی و عبادت و حلاوت بقام تسلیم و اطاعت را در دلش نگذرد
 مریض از صوم شهر صیام مسذور و از حج بیت الله اکرام
 مہجور و از فیض جهاد فی سبیل الله دور
 مریض شیطور بط خانه خویش نتواند و از عهد دفع اخلاط
 قاسده در سینه دشمن داخلی رومیسا شد برسیا و در دفع
 سمات خونی را بطریق اولی التقلید و بر این ملاحظه که
 بر تدارک عاقل با شجره لازم است که دستور العمل طبیب را
 بصحت عمل نماید و نکته از او را فر و نکند و بوجه حفظ صحتش
 طبیبی حافی صادق لازم است سبکه با قضای فصل و وقت

در مجلس مقدس شورای ملی که بتوجه و تأیید حضرت
 امام عصر عجیل الله فرجه و بذل مرحمت اعلی حضرت
 استقامت اسلام خلد الله سلطانه و مراقبت صحیح اسلامی
 از آله ائمتهم و امامت ائمه ایران تأسیس شده بلید در هیچ
 قدری از اعصار مواد قانونیه آن مخالفی با قواعد مقدسه
 اسلام و قوانین مشورعه حضرت خیر الانام علیه و علی آله
 الصلوٰۃ والسلام من الله الملك السلام عدالته باشد و معین
 است که در بعضی مخالفت قوانین موضوعه با قواعد اسلامی
 در این اعلام آدام الله برکانه و جویدم بوده و عدت
 دریا مقرر است در هر عصری از اعصار پیش که کند
 صبح فریضه از طراز اول مجتهدین و تفهیم متدینین
 بود که قوانین موضوعه را قبیل از تأسیس بدقت

اداره مرکزی

در طهران خیابان لاله زار شرکت آنها
مدیر کل و صاحب امتیاز
مرئض قلیخان مؤید الممالک
در ایام هفته سواى جمعه که تعطیل است
هر شب طبع و هر صبح توزیع میشود
در شنبه ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۲۵
نکاتی که با دانه فرستاده میشود
صاحب آن حق استرداد ندارد

وجه اشتراك

طهران
سه ماهه دوازده قران
شش ماهه پست و چهار قران
يك ساله چهار تومان و پنجاهزار
در سایر ولایات اجرت پست علاوه میشود
در طهران يك نسخه يكصد دینار
در سایر ولایات سه شاهی

یومیه
صبح صادق

صبحكم الله بالخير والنا فيه

این روزنامه آزاد ملی از حوادث و اتفاقات بومیه و مطالبی که راجع خواهد بود و شایسته تذکر میکند و مذاکرات مجلس شورای ملی را هر روز بهترین محترم بطور خلاصه با فصلی بکتاب میرساند اخبار تلگرافی خارجی روز بروز درج خواهد شد نرخ ارزاق و اجناس را هفته یکبار تبیین میکند توقیعات و خروجیست طهران را هر روز می نویسد اعلانات از مرقبیل پذیرفته، مقالات عام المنفعه امضا قبول خواهد شد

صبح صادق

(اعتذار)

چون در هر چه و هشت روزنامه صبح صادق لایحه منسوب بجناب حاج شیخ فضل الله درج شده بود که درج و انتشار آن بدون اطلاع مدیر روزنامه بوده و اجزاء اداره بمقتضای غیر نکاری آن لایحه را در ضمن روزنامه درج کرده اند اینک محض اطلاع مشترکین می نگارد که این نمره چون بخلاف وظیفه و ترتیب اداره روزنامه درج شده و مدیر اداره از آن بکلی بی خبر و بی اطلاع بوده است لهذا آن نمره را بکلی مسقط و باطل کرده نمره چهل و هشت را تجدید کرده و از سهوا و اشتباه اداره از آقایان معذرت میخواهیم و اینکه مطالب تا بمضاء عموم علمای اعلام و تصویب و کلامی ملی نرسد صورت رسمیت ندارد
(العلم علمان علم الابدان و علم الادیان)

شماره معظم و سایر علم ابدان را بر علم ادیان مقدم فرموده و حفظ صحت و تحصیل راه - سلامت را بر شریعت سبقت داده زیرا کسی را سکه سلامت مزاج نیباشد طی طریق هوادیت نتواند و انکه سلامت مزاج خویش را قادر نیباشد بلا شبهه انجام تکالیف مذهبی را نتواند چنانچه مکرر دیده ایم
مریض از عهد آدای فریبه بر نیاید و اگر هم بر آید چنین فریبه تقدیم در کاه حضرت رب الارباب را نشاید
مریض در ک نیاستی بقلم توبیت و غیر مرتب عودت را

واجد نشود

مریض لذت بندگی و عبادت و خلوت مقام تسلیم و اطاعت را مدرك نگردد

مریض از صوم شهر سیام مسذور و از حج بیت الله الحرام مہجور و از فیض جهاد فی سبیل الله دور

مریض ضبط و بر بطن خانه خویش نشوند و از عهد دفع اخلاط فاسده بدنی صکبه دشمن داخلی او میباشد بر نیاید و رفع حمالات خارجی را بطریق اولی نباید و برای بر ستاری بنیادی بر ستاران مائل با تجربه لازم است که دستور العمل طیب را بصحت عمل نمایند و نگذارند و بجز مصلحت صحتش طیبی حاذق صادق لازم است صکبه باقتضای فصل و وقت دوائی شافی دهد و مداوای کافی نماید پس معلوم شد که حفظ ابدان مقدم بر حفظ ایمان است و در ممالک قانونی و غیر قانونی باقتضای طبیعت سرآمد همه مقامات زندگانی حفظ صحت است و بتفصارت قراء و بلاد ممالک در هر نقطه سر بطن خانه و دارالشفائی لازم است که مرضی را در آنجا بپرند و نگاهداری نمایند و در شهرهای بزرگ خاصه پای تخت های ممالک مرضی خامای معده دیدب موجود باشد که مرسان چندین هزار مرضی را نگاهداری نمایند و حیاتی تازه بخشدند تا آنکه مثل سر بطن خانه مرکزی ما مرضی را که از راه دور به سر بطن خانه می آورند بتوان آنکس صکبه رسیده ندیم رد نمایند و جواب بدهند و چون غالباً حاصل این نوع مرضی حائل و فخره راه سائل بکف میباشند بجز محمول خویش را بکنار دیوار گذاشته راه خویش گرد و ترک